

Rovfågelsträcket över Falsterbohalvön hösten 1998

The raptor migration past the Falsterbo peninsula in the autumn of 1998

Nils Kjellén

Meddelande nr 193 från Falsterbo Fågelstation

För trettonde året i följd studerades rovfågelsträcket i Falsterbo med ambition att bestämma kön och ålder hos så stor andel av fåglarna som möjligt. Bakgrund för projektet (Kjellén 1988) och resultat från de första tolv åren (Kjellén 1998a och tidigare) har publicerats i Anser. En utvärdering av de fem första åren redovisades i *Ornis Scandinavica* (Kjellén 1992) och olika arters koncentrationsgrad till Falsterbo diskuteras i *Ornis Svecica* (Kjellén 1997b). De årliga variationerna i antal samt köns- och åldersfördelning behandlas av Kjellén 1998b. Projektet leds av författaren och har under året finansieras med anslag från Nils Olof Berggrens fond.

Fältningsarbete

Under perioden 1 augusti till 20 november kunde daglig bevakning av sträcket upprätthållas. Räkningar har skett från gryningen och så länge något påtagligt sträck noterats. Observationsplats har, främst på grund av vindriktningen, valts så att en så stor del av sträcket som möjligt kunnat studeras närmare. Detta innebar i vissa fall förflyttningar mellan olika observationsplatser under dagen. De flesta observationerna har dock bedrivits i området mellan Nabben och Fyren. Som räknare har främst författaren fungerat med Alex Büring, Bengt Grandin och Lois Hansen som avlösare enskilda dagar. Under säsongsavslutningen, 13-20 november, har dagssummor erhållits från Gunnar Roos, som sköter de standardiserade räkningarna i Naturvårdsverkets regi. Dessutom har ett antal besökande ornitologer hjälpt till under enstaka dagar. Alla inblandade tackas varmt för sin medverkan.

Siffror från Stevns klint, på den danska sidan av sundet, har som vanligt vänligen tillhandahållits av Tim Andersen. Bevakningen var där något sämre än flertalet år och siffrorna låg generellt klart under Falsterbos.

Resultat och diskussion

Tabell 1 jämför totalsummor åren 1986-1998 med genomsnittet för de första fem och de senaste åtta åren samt för hela perioden. Ungfågelsandelen för olika arter presenteras i tabell 2, medan tabell 3 redovisar säsongens tre bästa sträckdagar för de vanligare arterna. Liksom tidigare år har de obestämda exemplaren fördelats efter bestämd procent i varje 10-dagarsperiod, om andelen bestämda exemplar varit tillräckligt hög (se Kjellén 1988 för diskussion!).

Medan vädret i maj var bättre än på flera år blev i stort sett hela sommaren ovanligt regnigt och kyligt. Även om gnagarna i Norrland generellt inte hade något toppår var tillgången åtminstone lokalt bättre vilket resulterade i den högsta andelen unga fjällvråkar på många år. Även i Skåne var förekomsten relativt bra vilket t. ex. resulterade i häckning av jorduggla på Skanörs Ljung. Västvindarna dominerade under större delen av hösten utan att nå samma styrka som närmast föregående år. Dessutom regnade det mer än normalt. Koncentrationen av sträcket till Falsterbo varierade en hel del för olika arter även om höstens totalsumma låg över genomsnittet (Tab. 1). Generellt var de

Tabell 1. Totalsummor för sträckande rovfåglar i Falsterbo 1986-1998. *Totals and means of migrating raptors at Falsterbo 1986-1998.*

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	Medel Mean	Medel 86-90	Medel 86-90
Bivråk	6 858	3 959	6 954	7 357	3 794	2 738	7 245	4 994	4 707	3 445	4 487	4 198	4071	4 985	5 784	4 486
Brun glada	1	10	7	5	15	12	3	7	3	3	6	5	9	7	8	6
Röd glada	291	243	313	499	452	664	507	706	829	763	969	928	1002	628	360	796
Havsörn	5	3	7	5	13	13	18	9	14	16	3	13	6	10	7	12
Brun kärrhök	261	281	444	729	724	915	794	810	775	659	660	917	897	682	488	803
Blå kärrhök	342	150	180	356	263	261	166	149	160	129	205	212	107	206	258	174
Ängshök	3	4	6	13	19	8	15	12	12	7	16	12	5	10	9	11
Duvhök	30	31	15	19	43	106	79	34	101	32	23	55	15	45	28	56
Sparvhök	15 712	14 722	11 379	16 069	14 439	17 240	9 315	12 678	19 881	10 744	18 780	14 876	23 053	15 299	14 464	15 821
Ormvråk	7 094	10 770	11 914	13 264	13 410	8 251	9 279	12 938	11 693	9 888	10 745	10 086	7 740	10 544	11 290	10 078
Fjällvråk	1 367	1 480	852	955	946	837	601	713	751	802	553	281	620	828	1 120	645
Mindre skrikörn	1	0	14	14	2	5	6	5	3	3	1	3	6	5	6	4
Kungsörn	1	1	3	1	3	4	3	4	3	2	1	4	1	2	2	3
Fiskgjuse	159	102	249	251	237	266	286	335	305	185	200	279	248	239	200	263
Tornfalk	374	478	388	606	420	609	312	491	402	192	285	409	287	404	453	373
Aftonfalk	3	1	2	0	0	0	3	0	0	6	5	1	0	2	1	2
Stenfalk	272	242	228	158	205	183	164	155	215	148	147	264	182	197	221	182
Lärkfalk	71	29	36	48	32	39	43	52	45	46	16	22	42	40	43	38
Pilgrimsfalk	28	15	20	28	15	23	26	33	37	28	26	54	34	28	21	33
Totalt	32 873	32 521	33 011	40 377	35 032	32 174	28 865	34 125	39 936	27 098	37 128	32 619	38 325	34 160	34 763	33 784

Tabell 2. Ungfågelsandel (%) bland sträckande rovfåglar i Falsterbo 1986-1998. *Proportion of juveniles (%) among migrating raptors at Falsterbo 1986-1998.*

Bivråk	37	6	4	9	7	18	8	7	8	6	5	7	9	10	13	9
Röd glada	84	75	89	83	86	80	75	78	74	74	72	77	69	78	83	75
Havsörn	40	33	71	20	15	31	44	44	21	38	0	15	50	32	36	30
Brun kärrhök	74	74	74	79	81	78	82	80	75	77	77	79	71	77	76	77
Blå kärrhök	65	75	62	55	40	58	57	48	61	61	80	58	62	60	59	61
Ängshök	0	50	67	54	58	13	53	50	67	71	50	67	80	52	46	56
Duvhök	100	100	93	89	100	84	94	100	99	97	100	98	100	96	96	97
Sparvhök	-	79	78	77	83	77	86	82	79	76	67	90	66	78	79	78
Ormvråk	31	36	51	37	36	34	43	65	45	35	64	49	50	44	38	48
Fjällvråk	27	34	29	28	6	16	19	5	35	22	9	20	32	22	25	20
Fiskgjuse	-	36	38	57	66	40	47	47	63	57	63	55	60	52	49	54
Tornfalk	70	68	73	68	70	65	71	70	80	89	81	72	81	74	70	76
Stenfalk	-	88	87	84	93	85	86	77	96	88	88	95	64	86	88	85
Lärkfalk	94	100	89	83	81	85	81	83	82	91	75	82	88	86	89	83
Pilgrimsfalk	43	27	35	64	33	9	15	21	38	25	35	18	30	30	40	24

flesta tropikflyttarna relativt fåtaliga. En allmän senareläggning av mediandatum kan bero på en försenad häckningssäsong på grund av det dåliga sommarvädet. Jämfört med flertalet år var antalen i september relativt låga medan många arter uppträdde mycket talrikt under senhösten. Den samlade bilden är ovanligt splittrad med rekordsiffror för glada och sparvhök men låga tal för t. ex. havsörn, ängshök, duvhök, ormråk och tornfalk. Medan den långa nedgången bröts hos fjällvråken uppnådde den andra nordliga gnagarspecialisten, blåkärrhök, sin sämsta notering under trettonårsperioden (Tab. 1).

Bivråk *Pernis apivoris*

Totalt 3707 adulta bivråkar innebär en fortsatt svag nedgång jämfört med tidigare år. Sträcktoppen inföll normalt 27 augusti då 1963 ex passerade (Tab. 3). Den första juvenila siktades samma dag, men ungfågelsestoppen kom inte förrän den 17 september. Den sena medianen kan bero på att häckningen försenats av den kyliga sommaren. Trots denna räknades totalt 364 juvenila vilket motsvarar en ungfågelsandel på 9 %, vilket överensstämmer med medel för de senaste åtta åren (Tab. 2). Inventeringar i Uppland och Dalsland antyder att en förhållandevis stor andel av de vuxna bivråkarna inte häckar under dåliga år. I ett studieområde på 45 km² i Nederländerna utgjorde ickehäckarna i genomsnitt 60 % av de adulta fåglarna under en åttaårsperiod (Rob Bijlsma i brev).

Brun glada *Milvus migrans*

Efter några sämre år räknades hela nio bruna glador mellan den 10 augusti och den 29 september. Dessa fördelade sig på fyra adulta, tre 2K-fåglar och två juvenila. Liksom för andra tropikflyttare passerade ungfågarna sist på säsongen, i slutet av september. Sträcktoppen för de tre subadult, den 17 september, ligger mellan de adulta och ungfågarna. Även om ett antal bruna glador ses i Skåne varje år finns inget som tyder på häckning i modern tid.

Röd glada *Milvus milvus*

Från början av augusti sågs enstaka glador på Falsterbohalvön, men sträcket tog inte riktig fart förrän i mitten av september då drygt 150 ex räknades in. Förutom en markerad topp på 186 ex den 26 september, som gav ett normalt mediandatum för ungfågarna, var antalen relativt låga vid denna tid. Istället räknades ovanligt många glador i slutet av säsongen med hela 139 ex den 1 november och 56 ex följande dag. Nu var andelen adulta betydligt högre och mediandatum för dessa inföll den 13 oktober, sex dagar senare än genomsnittet. Ungfågelsandelen på 69 % är den lägsta hittills och fortsätter en trend med ökande proportion äldre glador i Falsterbo. Kanske har den snabba beståndsökningen i Skåne, där majoriteten av de adulta häckarna är stannfåglar, lett till ökad konkurrens vintertid vilket tvingar fler adulta att dra söderut vintertid. Medan antalet sträckande ungfåglar låg på samma nivå som 1997 ledde ett ökat antal äldre glador till att totalsiffran för första gången passerade 1000-strecket (Tab. 1).

Ung bivråk i Falsterbo. Foto: Jens B Bruun

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Havsörnen fortsätter att öka och 1997 konstaterades bl. a. två häckningsförsök i Blekinge (Tyrberg 1998). En invandring till Skåne förefaller nu nära förestående. Även antalet utsträckande i Falsterbo ökar sakta med i medeltal 7 ex perioden 1986-1990 jämfört med ett genomsnitt på 12 ex de senaste åtta åren (Tab. 1). Därför ter sig årets sex fåglar som ett magert resultat. En subadult havsörn sträckte redan den 26 augusti och följdes av en i september, två i oktober och lika många i början av november. Örnarna fördelades på en adult, två subadult och tre juvenila. Relativt få gamla havsörnar torde lämna landet vintertid, men andelen gamla bland skånska övervintrare ligger kring en tredjedel. Årets ungfågelsandel var ovanligt hög (Tab. 2), men bland de subadult sträckarna i Falsterbo dominerar 2-3K fåglar. Även vid Stevns klint räknades sex havsörnar, varav så många som fyra inte sågs i Falsterbo.

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

En första topp med sammanlagt 121 sträckare passerade 9-11 augusti. Kulminationen under sista augustiveckan innehöll färre bruna kärrhök än normalt och högsta dagssiffran inskränkte sig till 80 ex den 24:e. Istället var antalen i senare halvan av september högre än vanligt. Därefter passerade endast enstaka fåglar med de senaste två den 24 oktober. Mediandatum för ungfågarna inföll normalt den 29 augusti, medan de äldre fåglarnas sträcktopp var ovanligt sen med honor den 12:e och hanar den 13 september. Sammanlagt 897 sträckare är i nivå med de hittills högsta siffrorna från 1991 och 1997 (Tab.1) och ännu finns inga tecken på att beståndsökningen har stagnerat. Ifall koncentrationen till Falsterbo inte varit sämre än normalt i slutet av augusti hade nog totalsiffran klättrat över 1000-strecket. Jämfört med övriga rovfåglar är andelen som ses i Falsterbo relativt hög (Kjellén 1997b).

På grund av förhållandevis många sträckare i september blev ungfågelsandelen den lägsta under trettonårsserien med 71 % (Tab. 2). Möjligen speglar detta ett relativt dåligt häckningsresultat under den kalla sommaren. Dock koncentreras adulta bruna kärrhök generellt i betydligt mindre utsträckning till Falsterbo än

ungfågarna (Kjellén 1997b), varför ungfågelsandelen ger ett sämre mått på ungpoduktionen än hos arter där olika åldrar uppträder i likartade proportioner på halvön. Flertalet år dominerar honorna bland de adulta sträckarna och årets 54 % ligger endast en procent under genomsnittet, trots den sena sträcktoppen. Bland årets hanar var 17 % fjolårsfåglar (2K), vilka sannolikt inte häckat under året. Det är svårare att separera 2K-fåglar bland honorna och endast tre sådana urskiljdes under hösten. En ovanligt mörk 2K-hona jagade över Måkläppen större delen av augusti. Man kunde då följa hur rugningen av vingpennor fortlöpte under denna tid. Den 25 augusti var de innersta sju handpennorna utvuxna, 8-9 växande och den yttersta tionde pennan gammal.

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Den första blå kärrhöken siktades den 9 augusti och följdes av ytterligare tretton adulta under månaden. Antalen i september var remarkabelt låga och högsta dagssiffran inskränkte sig till tre fåglar. Situationen blev sedan inte bättre i oktober. Sträcktoppen inföll rekordsent 31 oktober-3 november, med sammanlagt 37 fåglar, följt av ytterligare elva ex fram till säsong avslutningen. Medan mediandatum för honor och hanar inföll relativt normalt den 5 respektive den 21 september, kulminerade ungfågarna inte förrän den 31 oktober. Det är svårt att finna en förklaring till detta då sträckvädret ingalunda var olämpligt under hela september-oktober. En allmän senareläggning av sträcket av juvenila blå kärrhök har emellertid ägt rum under studieperioden. Mediandatum har således förskjutits från den 30 september åren 1986-90, till 9 oktober 1991-95 och 18 oktober de senaste tre åren. Mindre förändringar åt samma håll finns även hos glada, ormvråk och fjällvråk varför det sannolikt främst är allmänna väderförändringar som ligger bakom.

Normalt sträcker klart fler gamla honor än hanar i Falsterbo och i år var första gången som hanarna dominerade med totalt 61 %. Orsaken till detta var sannolikt ovanligt många fåglar sent på säsongen, men man bör också notera den låga totalsiffran.

Endast 107 blå kärrhök är den klart lägsta siffran under trettonårsserien, vilket fortsätter en allmänt nedåtgående trend (Tab.1, Fig. 1A).

I figur 1 jämförs utvecklingen med den andra nordliga smågnagarspecialisten, fjällvråk. Minskningen av antalet sträckare har varit ännu tydligare hos fjällvråken (Fig. 1A). Hos denna art vände emellertid kurvan rejält uppåt jämfört med fjolåret. Generellt ligger ungfågelsandelen betydligt högre hos blå kärrhök (i medeltal 60 %) jämfört med ett genomsnitt på 22 % för fjällvråken. Allmänt sett har utvecklingen av sträcksiffrorna hos de båda arterna varit likartad ända sedan 1940-talet (Rudebeck 1950, Ulfstrand m. fl. 1974, Roos 1996). Ännu bättre blir överensstämmelsen om vi jämför ungfågelsandelen de senaste tretton åren (Fig. 1B). Efter som ungfågarna koncentreras till Falsterbo i högre grad än adulta hos blå kärrhök ligger denna kurva generellt över fjällvråkens. Trots

detta är samvariationen, bortsett från 1996, slående. En analys av variationen i ungfågelsandel hos de båda arterna gav en signifikant positiv korrelation för de första tio åren (Kjellén 1998b). Att totalantalet i år ökade hos fjällvråk men ej för blå kärrhök innebär rimligen att gnagartillgången varit bättre i fjällområdet än i skogslandet. Därför har en större andel av fjällvråkarna, som är mer knutna till fjällregionen, lyckats med häckningen.

Ängshök *Circus pygargus*

Den 26 augusti sträckte en hane och två juvenila, vilka följdes av ensamma ungfåglar den 27 och 31 augusti. Vid Stevns klint på den danska sidan bokfördes ytterligare två. Endast fem ängshökar innebär det sämsta resultatet på många år, medan

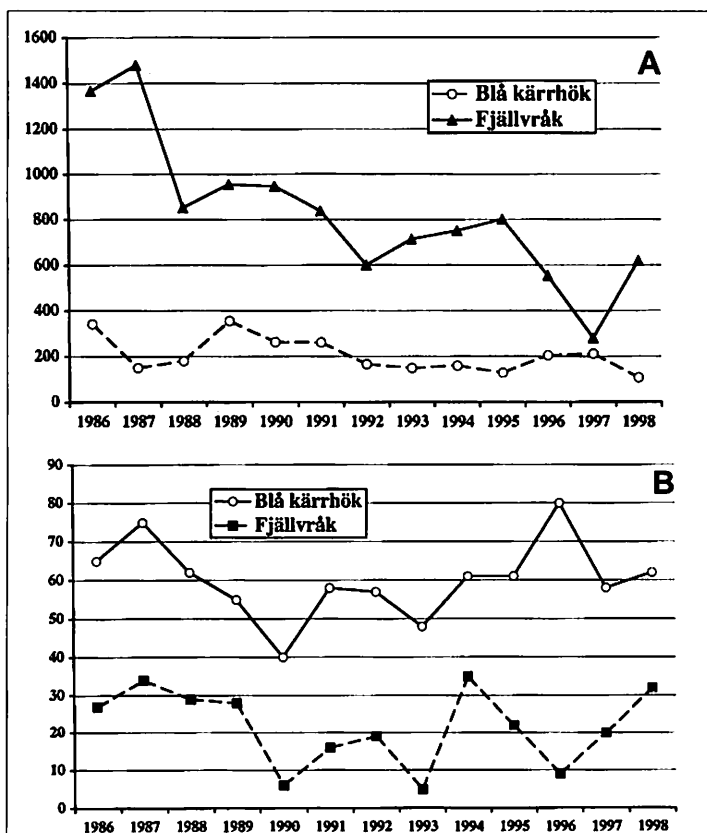
trenden annars är svagt ökande (Tab.1).

Häckningsframgången var dålig på fastlandet 1997 (Tyrborg 1998) och det låga antalet i Falsterbo kanske speglar ett lika dåligt resultat i år.

Duvhök *Accipiter gentilis*

Flertalet duvhökar övervintrar norr om Falsterbo och möjligen är det variationer i ungproduktion eller födotillgång som gör att antalet utsträckare varierar kraftigt mellan enskilda år (Tab.1).

De första två utsträckarna bokfördes den 3 oktober och följdes av ytterligare två i oktober och elva i november. Totalt 15 duvhökar är en av de lägsta summorna under perioden. Dessa utgjordes av åtta unga hanar med mediandatum den 2 november och sju unga honor med mediandatum den 4 november. Normalt kulminerar sträcket i slutet av oktober.

Figur 1. Totalantal (A) och ungfågelsandel (B) hos blå kärrhök och fjällvråk bland sträckare i Falsterbo 1986-1998.

Totals (A) and proportion of juveniles (B) in Northern Harrier and Rough-legged Buzzard among migrants at Falsterbo 1986-1998.

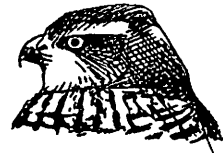
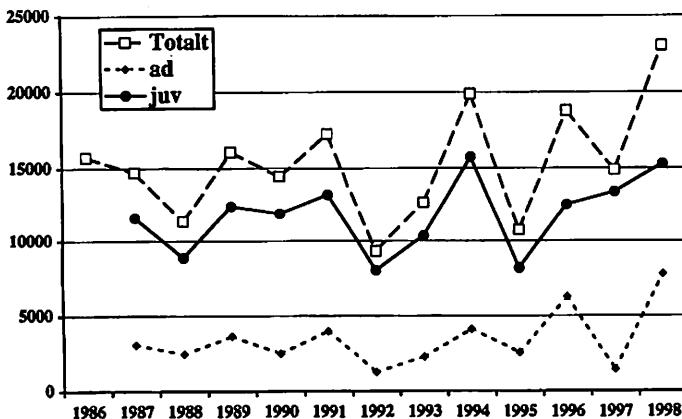
Sparvhök *Accipiter nisus*

Antalen var som vanligt låga i början av augusti och inte förrän månadens sista vecka bokfördes tresiffriga tal. En första större passage noterades från den 26 augusti och sju dagar framåt, med totalt närmare 3800 sparvhökar. Antalen var sedan relativt låga fram till perioden 17-21 september då drygt 3000 räknades med som mest 822 ex den 18. Efter en relativt jämn passage av mindre antal räknades drygt 4000 i mitten av oktober med 1313 ex den 19 oktober och 1015 ex följande dag. Nu trodde man kanske att sträcket liksom under fjolåret skulle dö ut, men så blev ingalunda fallet. Efter 709 ex den 30 oktober räknades smått fantastiska 2414 ex nästa dag. Utsträcket började före gryningen och här kunde man verkligen tala om att det "sprutade" sparvhökar. Den första halvtimmen räknades 516 ex och efter en timme låg summan på 816. Det blåste en västlig vind på 11-12 m/s och fåglarna passerade lågt på bred front från Måkläppen upp till Fyren. Jag hade denna dag hjälp av Alex Buring och vi räknade utsträcket norr respektive söder om Nabben. Intensiteten minskade efterhand och efter 14.00 passerade endast enstaka sparvhökar. Den tidigare högsta dagssumman, 1895 ex, bokfördes den 1 oktober 1988.

Räkningarna i Falsterbo visar att sparvhöken minskade under 1950-talet för att sedan öka klart från början av 1970-talet fram till mitten

av 1980-talet (Ulfstrand m.fl. 1974, Roos 1996). Denna serie antyder en svag ökning de senaste tretton åren (Fig. 2), där årets 23 053 ex utgör ett nytt "all time high" (Tab.1). I Finland, där man inventerat rovfåglar i ett stort antal provytor sedan 1982, har en motsvarande svag uppgång skett (Haapala m. fl. 1996). Ungfågelsandelen har hela tiden varit hög i Falsterbo, med förhållandevis små årliga variationer (Tab.2). Det lägsta värdet noterades 1997, då sträcket tog slut redan i mitten av oktober, medan årets låga 66 % förklaras av den kraftiga senhösttoppen som dominerades av adulta fåglar. Antalet utsträckande gamla sparvhökar var förhållandevis stabilt de första tio åren, men har sedan fluktuerat mellan 1468 ex 1997 och 7777 ex i år (Fig.2). Även om väderfaktorer spelar stor roll för hur många som ses i Falsterbo, antyder detta att betydligt fler adulta valde att lämna Sverige hösten 1998. Hösten dominerades av västvin- dar varför det inte är sannolikt att den höga siffran beror på ett inflöde av sparvhökar österifrån. Av figur 2 framgår att det var det stora antalet adulta som grundlade rekordsiffran, medan ungfågarna var ännu fler hösten 1994. Detta skulle kunna tolkas som att det höga antalet inte primärt var en följd av en osedvanligt bra häckningssäsong.

De unga honorna kulminerade normalt den 5 september, och även sträcket av unga hanar hade ett normalt förlopp med mediandatum den

Figur 2. Sträcket av sparvhök i Falsterbo 1986-1998 uppdelat på adulta och juvenila.
The migration of Sparrowhawk at Falsterbo 1986-1998 with adults and juveniles separated.

27 september. Däremot var passagen av adulta något senare än vanligt med mediandatum 24 oktober för hanarna och en dag senare för honorna. Normalt sträcker honorna först, men skillnaden är generellt mindre än för ungfågla. Eftersom de fyra kategorierna har separerade sträcktoppar varierar könskvoten en del mellan åren. I år utgjorde hanarna 48 % bland ungfågla men för hela serien är kvoten jämn. Bland de gamla sparvhökarna stod hanarna för 53 % jämfört med ett genomsnitt på 47 %.

Totalt 4733 ex vid Stevns klint speglar den betydligt sämre täckningen på den danska sidan. Rekorddagen den 31 oktober saknades bevakning på morgonen och endast 324 insträckare bokfördes.

Ormvråk *Buteo buteo*

Även om en hel del yngre ormvråkar som vanligt var nere och snurrade över halvön i augusti bokfördes endast drygt 150 utsträckande under månaden. Antalet var ännu lägre under första septemberhalvan. Den sedvanliga toppen av adulta i slutet av månaden uteblev nästan helt med som mest 732 ex den 29 september. Detta torde främst bero på att en större andel valde att istället sträcka ut via Nordvästskåne, en företeelse som tycks öka generellt (Kjellén 1997a). Totalt sju dagar med tresiffriga sträcktal registrerades spritt över oktober. Toppen, som dominerades av ungfåglar, inföll dock rekordsent med 1054 ex den 1 november och 1069 ex följande dag. Därefter minskade antalen snabbt, men utsträck bokfördes åtta av tio dagar under andra novemberdekaden, vilket inte är vanligt.

Totalt 7740 sträckare är den näst lägsta siffran hittills (Tab. 1). Ett högre genomsnitt 1986-90 jämfört med de senaste åtta åren antyder en beståndsnedgång. Vid Stevns summerades 2514 ormvråkar, med som mest 869 den 2 november, en ovanligt låg siffra. Ungfågelsandelen på 50 % ligger något över medel (Tab. 2). Även om adulta ormvråkar generellt förefaller vara lika koncentrerade till Falsterbo som ungfågla (Kjellén 1997b) utgör nog ett bra häckningsutfall inte den enda förklaringen. Detta främst eftersom koncentrationen till Falsterbo förefaller ha varit ovanligt låg under de gamla fåglarnas sträcktopp, då i stället flera

dagar med höga siffror bokfördes på Kullahalvön. Mediandatum för de adulta inföll normalt den 30 september medan ungfågla kulminerade den 24 oktober, vilket är tio dagar senare än genomsnittet. Den allmänna senareläggningen av sträcket i oktober hos flera arter kan främst tänkas bero på den ovanligt milda vädret. Dock har mediandatum successivt infallit allt senare om man jämför perioderna 1986-90, 1991-95 och 1996-98, för såväl adulta (9 dagar) som juvenila (8 dagar) ormvråkar.

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Efter en lång nedgångsperiod ökade antalet utsträckande fjällvråkar rejält då totalt 620 inräknades (Tab. 1, Fig. 1A). Höstens första noterades så sent som den 20 september och passagen var generellt ungefär tio dagar senare än normalt med mediandatum den 16, 20 respektive 24 oktober för hanar, honor och ungfåglar. Sträcktoppen inföll i mitten av oktober med 148 ex den 16 oktober och 123 ex åtta dagar senare. I samband med ormvråkstoppen under senhösten passerade även en del fjällvråkar med som mest 99 ex den 1 november. Därefter räknades bara mindre antal.

Ormvråk. Foto: Lars Carlsson

Ungfågelsandelen har under trettonårsperioden varierat mellan 5 och 35 % (Tab.2, Fig. 1B). Sannolikt speglar detta ungproduktionen varför årets 32 % antyder ett relativt bra resultat. Vi bör då komma ihåg att inget riktigt gnagarår inträffat i norra Skandinavien sedan 1982, vilket sannolikt är huvudorsaken bakom minskningarna hos de nordliga gnagarspecialisterna bland rovfågarna. Sannolikt var ungfågelsandelen betydligt större under gnagarår som 1974, 1978 och 1982 då totalantalet sträckare i Falsterbo var väsentligt högre än under senare år (Roos 1996).

Bland de adulta fjällvråkarna dominerade honorna med 52 %, vilket antyder en jämn könskvot. Sammanlagt 25 fjällvråkar ur-skiljdes, vilket motsvarar 4 % av årssumman.

Mindre skrikörn *Aquila pomarina*

Efter höga antal ett par år i slutet av 1980-talet har antalet mindre skrikörnar i Falsterbo minskat rejält (Tab. 1). Årets minst 6 individer utgör därför en viss återhämtning. En adult vände redan den 9 augusti för att sannolikt sträcka ut följande dag. En subadult sågs 26-27 augusti och kan ha lämnat landet den senare dagen. Från den 30 augusti fram till 20 september noterades 1-2 subad över halvön minst fem olika dagar utan att ses sträcka ut. Dagarna 25-29 september vände ånyo minst 2 olika subadulta örnar som dräktmässigt avvek från tidigare ex. Den 30 september konstaterades äntligen en subad sträcka ut vid Fyren och efter detta

finns endast en obekräftad uppgift om en fågel över Ljungen den 5 oktober. "Som vanligt" sågs ingen mindre skrikörn vid Stevns klint på den danska sidan. I Danmark ses de flesta mindre skrikörnarna under våren, och vårar med höga antal följs ofta av höstar med många fynd i Sverige.

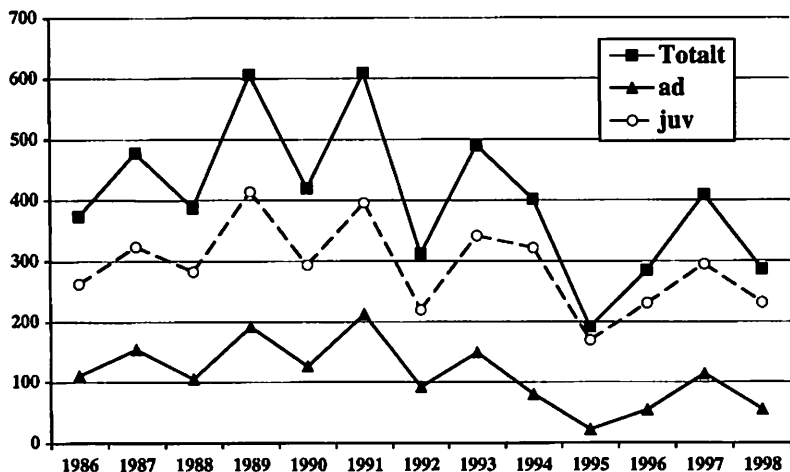
Större skrikörn *Aquila clanga*

Till skillnad från sin mindre släkting har den större skrikörnen snarast ökat i Falsterbo i sen tid. De första fem åren noterades i genomsnitt 0,6 ex årligen vilket ökat till ett medeltal på 2 ex under 1990-talet. Höstens uppskattningsvis fem individer är den högsta årssiffran någonsin. Redan den 10 augusti passerade en äldre fågel Skanörs Ljung. Det är något osäkert om denna sträckte ut, men jag bedömer att den inte sågs senare under hösten. En adult större skrikörn sågs vid Fyledalen den 30 augusti. På grund av ett stort jack i ena vingen var det lätt att fastställa att det var samma fågel som sträckte mot nordväst vid Fyren den 1 september. Sedan dröjde det till den 6 oktober, då en 2K-fågel sträckte ut vid Nabben trots mulen väderlek med måttlig ostvind. Den sågs redan efter 19 minuter insträckande vid Stevns klint på den danska sidan. En äldre fågel vände den 13 oktober. Därefter vände en subad, den 2 november och det är mycket möjligt att det var denna som sågs insträckande vid Stevns den 20 november. Även om enstaka ungfåglar noterats i Falsterbo genom åren dominerar bilden, liksom för den

mindre arten, av äldre örnar. En intressant skillnad är att en proportionellt högre andel av de under trettonårsperioden utsträckande större skrikörnarna (32 %) har setts insträckande på den danska sidan jämfört med mindre skrikörn (15 %).

Tabell 3. De tre bästa sträckdagarna i Falsterbo 1998 för de vanligaste rovfågarna.
The three best days at Falsterbo in autumn 1998 in the most common raptors.

	1		2		3	
Bivråk	1 963	27 aug	547	26 aug	418	24 aug
Glada	186	26 sep	139	01 nov	85	13 okt
Brun kärrhök	80	24 aug	64	17 sep	61	20 sep
Blå kärrhök	14	01 nov	9	31 okt	7	02 nov
Sparvhök	2 414	31 okt	1 385	19 okt	1 067	20 okt
Ormvråk	1 069	02 nov	1 054	01 nov	732	29 sep
Fjällvråk	148	16 okt	123	24 okt	99	01 nov
Fiskgjuse	33	26 aug	23	27 aug	18	20 aug
Tornfalk	26	20 sep	18	25 sep	14	31 aug
Stenfalk	11	30 okt	7	22 okt	6	flera dgr
Lärkfalk	6	05 sep	4	03 sep	3	flera dgr

Figur 3. Antal sträckande tornfalkar i Falsterbo 1986-1998 uppdelat på adulta och juvenila.
The migration of Eurasian Kestrel at Falsterbo 1986-1998 with adults and juveniles separated.

Detta bör innebära att de större skrikörnarna, som är kortflyttare och sannolikt sämre flygare, i högre utsträckning flyger den kortaste vägen över sundet. En liknande skillnad finns mellan t. ex. ormrör och bivör med 72 respektive 45 % av utsträckarna observerade på den danska sidan.

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Enstaka fåglar vände vid tre tillfällen i oktober medan den enda utsträckaren bokfördes den 3 november. Kungsörnen är huvudsakligen stannfågel och faktiskt en ovanligare sträckare i Falsterbo än mindre skrikörn (Tab.1). Trenden är svagt ökande, vilket kanske speglar artens uppgång i Skåne.

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Enstaka fiskgjusar observerades från den 1 augusti men inte förrän den 20:e steg antalen rejält. Som vanligt kom en sträcktopp under månadens sista dekad med som mest 33 ex den 26 augusti. Mediandatum inföll normalt i ordningen honor (19.8), hanar (26.8) och ungfåglar (29.8). Bortsett från en sen topp på 17 gjusar den 17 så minskade antalen successivt under september och årets senaste passerade den 29 september. Totalt 248 fiskgjusar ligger något över medel och generellt förefaller arten för

närvarande öka svagt i Sverige (Tab.1). Efter en nedgång från 1950-talet till mitten av 1970-talet har trenden varit positiv i Europa. Öknings-takten har varierat från ungefär 1 % årligen i Fennoskandia till 10 % i Skottland (Saurola 1997). Bland de adulta gjusarna var hanarna i majoritet med 56 procent, men i hela materialet råder en jämnare könskvot med 51 % hanar. Könsbestämning av adulta fiskgjusar är relativt svårt (Forsman 1999) men den jämna könskvoten i Falsterbo antyder att de använda kriterierna fungerar tillfredsställande. En förhållandevis hög ungfågelsandel (60 %, Tab. 2) antyder att häckningen gått bra trots den kalla sommaren.

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Sträcket inleddes i början av augusti men tog inte fart ordentligt förrän i mitten av månaden, för att nå en topp i slutet av augusti. Den senare var mindre än vanligt och även i början av september var antalen låga. Istället passerade fler än normalt i mitten av månaden, inlett av en förhållandevis blygsam högstasiffra på 26 ex den 20 september. Under oktober registrerades endast 20 utsträckande tornfalkar och sedan blev det inte mer. Honorna kulminerade den 31 augusti vilket är tre dagar tidigare än genomsnittet och följdes av ett normalt mediandatum

för ungfågla den 6 september. Däremot var hanarna, med kulmination den 20 september, tio dagar senare än vanligt. Den sena sträcktoppen i september innebar också att hanandelen bland de adulta blev den högsta någonsin, med 60 %.

Sammanlagt 287 tornfalkar innebär en av de lägsta summorna under serien (Tab.1). Antalet i Falsterbo har fluktuerat en hel del de senaste tretton åren (Fig. 3). Även om arten häckar glest över större delen av södra Sverige är tätheten högre i Norrland (SOF 1990). Dessutom är en del av häckfågla i Skåne och längs Västkusten stannfåglar. Det är därför troligt att en stor del av sträckarna i Falsterbo har sitt ursprung i Norrland. Tornfalken är en utpräglad gnagar-specialist, varför häckningsutfallet, främst i norr, varierar starkt med bytestillgången. Det är således sannolikt att den nedgång vi nu bevittnar främst är orsakad av dålig gnagartillgång i norra Skandinavien sedan 1982. En jämförelse med de båda andra nordliga gnagarspecialisterna (Fig. 1A) visar störst likhet med blå kärrhök även om den årliga variationen varit större hos tornfalk. Medan fjällvråken ökade 1998 fortsatte nedgången hos de båda andra arterna. Detta beror sannolikt på en större överlappning av utbredningsområdet i skogslandet hos dessa två, medan fjällvråken är mer knuten till fjällregionen. En större koncentration av ungfåglar än adulta till Falsterbo (Kjellén 1997b) gör att ungfågelsandelen generellt är hög hos tornfalk (Tab. 2, Fig. 3). Då sträcktiderna i stort överlappar borde ändå skillnaden mellan de båda kurvorna i viss mån spegla häckningsutfallet, med t. ex. förhållandevis bra resultat åren 1989 och 1994.

Stenfalk *Falco columbarius*

Den första stenfalken sträckte den 14 augusti och följdes av ytterligare elva fåglar i slutet av månaden. Jämfört med den kraftiga koncentrationen i samband med hårda västvindar i september 1997, var antalen i år mycket blygsamma. En svag och jämn passage fortsatte fram till en mindre topp i mitten av oktober. Uppräddandet under senhösten var, liksom hos flera andra rovfåglar, ovanligt kraftigt. Högsta dagssiffran, 11 ex, noterades så sent som den 30 oktober, men sedan sjönk antalet till totalt sju stenfalkar i november. För samtliga kategorier inföll mediandatum senare än genomsnittet; med

12 september för honorna, 24 september för ungfågla och 24 oktober för hanarna. Mest överraskande var det rekordhöga antalet gamla hanar under senhösten. Normalt ses inte mer än ungefär fem hanar under en säsong men i år noterades hela 25, varav 24 från och med den 15 oktober. Detta ledde till den i särklass lägsta ungfågelsandelen hittills (64 %, Tab. 2).

Stenfalken är en god flygare som sträcker på förhållandevis bred front vilket leder till att antalet som räknas i Falsterbo är mycket väderberoende. Årets 182 ex ligger något under medel och ingen tydlig trend kan skönjas under perioden (Tab.1).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Totalt 42 ex ligger obetydligt över genomsnittet (Tab.1). Första sträckaren bokfördes inte förrän den 24 augusti. Detta var inledningen på en relativt jämn och gles passage som varade till slutet av september. Högsta dagssiffran inskränkte sig till 6 ex den 5 september. Endast fem adulta fåglar innebär att ungfågelsandelen som vanligt var mycket hög (88 %, Tab.2).

Även lärkfalken koncentreras endast i liten utsträckning till Falsterbo (Kjellén 1997b). I slutet av 1970-talet beräknades ungefär 1000 par häcka i Sverige (SOF 1990) men inget är känt om några sentida förändringar i populationen. Sträckssiffrorna från Falsterbo antyder snarast en nedgång, varför beståndet nu kan vara lägre. I Danmark där arten inte varit talrik i modern tid fanns på 1950-talet 1020 par (Olsen 1992) jämfört med endast 5-10 par i dagsläget (Jacobsen 1997). I Finland, där den är ungefär lika vanlig som i Sverige, visar häckfågeltaxeringar på ett oförändrat bestånd sedan 1982 (Haapala m. fl. 1996)

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Den första pilgrimsfalken sträckte den 13 augusti och följdes av ytterligare sju i slutet av månaden. Därefter var det tomt till den 13 september då en gles passage, som varade till början av oktober, inleddes. Toppen inföll i mitten av september med som mest 4 utsträckande såväl den 17 som den 20. Den senaste sträckaren bokfördes den 20 oktober, medan en adult hona var stationär på Måkläppen till räkningsarnas slut. Totalsumman på 34 ex ligger klart under fjolårets höga siffra men passar väl

in i en allmänt ökande trend (Tab.1). Vid Stevns klint räknades 12 ex under hösten, varav minst sex inte sågs i Falsterbo. Pilgrimsfalken är en av de rovfåglar med lägst andel (24 %) av utsträckarna observerade på den danska sidan under trettonårsperioden. Ännu sämre skulle nog jämförelsen bli om vi kunde jämföra klockslagen. Under hösten, när klockslag för insträckande vid Stevns erhållits, visade det sig att under två olika dagar hade helt olika fåglar setts på de båda lokalerna. För fem andra falkar där tiderna överensstämde tog den 24 km långa överfarten mellan 25 och 30 minuter. Detta innebär att fåglarna flög med en hastighet av 48-58 km i timmen om man inte tar hänsyn till rådande vindförhållanden.

Ungfågelsandelen har hela tiden varit betydligt lägre än för de mindre falkarna och årets 34 % ligger något över genomsnittet (Tab.2). Även om pilgrimsfalken generellt producerar färre ungar så förefaller adulta fåglar vara mer koncentrerade till Falsterbo (Kjellén 1997b). För de båda adulta kategorierna såväl som för unga hanar inföll mediandatum i mitten av september. Detta är något senare än normalt för adulta men något tidigare för de juvenila hanarna. De unga honorna kulminerade mer normalt den 5 oktober. Medan könskvoten var relativt jämn hos de gamla dominerade hanarna klart bland ungfåg-larna. I hela materialet finns en svag dominans av hanar hos båda ålderskategorierna. Av årets äldre honor bedömdes en, p.g.a. rester av ungfågelsdräkt, vara en fjolårsfågel.

Referenser

- Forsman, D. 1999. *The Raptors of Europe and The Middle East*. - Poyser, London.
- Haapala, J., Korhonen, J. & Saurola, P. 1996. Breeding and population trends of common raptors and owls in Finland in 1996. - *Linnut-Vuosikirja* 1996:41-53.
- Jacobsen, E. M. 1997. Hvor mange fugle yngler i Danmark? - *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 91:93-100.
- Kjellén, N. 1988. Ålders- och könsfördelning hos sträckande rovfåglar över Falsterbohalvön höstarna 1986 och 1987. - *Anser* 27:99-116.
- Kjellén, N. 1992. Differential timing of autumn migration between sex and age groups in raptors at Falsterbo, Sweden. - *Ornis Scandinavica* 23:420-434.
- Kjellén, N. 1997a. Ålders- och könsfördelning hos sträckande rovfåglar över Falsterbohalvön hösten 1996. - *Anser* 36:99-121.
- Kjellén, N. 1997b. Importance of a bird migration hot spot: proportion of the Swedish population of various raptors seen on autumn migration at Falsterbo 1986-1995 and population changes reflected by the migration counts. - *Ornis Svecica* 7:21-34.
- Kjellén, N. 1998a. Rovfågelsträcket över Falsterbohalvön 1997. - *Anser* 37:19-35.
- Kjellén, N. 1998b. Annual variation in age and sex ratio among migrating raptors at Falsterbo, Sweden during 1986-1995. - *J. Ornithol.* 139:157-171.
- Olsen, K. M. 1992. *Danmarks Fugle - en oversigt*. Dansk Ornitologisk Forening, København.
- Roos, G. 1996. Sträckfågelräkning vid Falsterbo 1993-1994. Rapport 4359, Naturvårdsverket.
- Rudebeck, G. 1950. *Studies on Bird Migration*. - *Vår Fågelvärld*, Suppl. 1.

Ung larkfalk. Foto: Jens B Bruun

- Saurola, P. 1997. The Osprey (*Pandion haliaetus*) and modern forestry: A review of population trends and their causes in Europe. - *J. Raptor Res.* 31:129-137.
- SOF. 1990. *Sveriges fåglar*. 2:a uppl. Stockholm.
- Tyrberg, T. 1998. Fågelrapport för 1997. - *Vår Fågelvärld*, Suppl. 30:89-139.
- Ulfstrand, S., Roos, G., Alerstam, T. & Österdahl, L. 1974. *Visible Bird Migration at Falsterbo, Sweden*. - *VårFågelvärld*, Suppl. 8.

Summary

For the thirteenth year in succession the migration of raptors over the Falsterbo peninsula was studied daily from August 1 until November 20. The results from 1986-1997 have been published annually in *Anser* (Kjellén 1998a and earlier). A summary of the results from the first five years was published in *Ornis Scandinavica* (Kjellén 1992), while the concentration rate of different species was discussed in *Ornis Svecica* (Kjellén 1997b). Annual variation in numbers, as well as age and sex ratio during the first ten years was analysed in *J. Ornithol.* (Kjellén 1998b). At least one mobile observer was counting as close to the passage of migrants as possible. Table 1 gives annual totals for the whole period, while the percentage of juveniles is shown in Table 2. The three highest daily totals in the most common raptors are given in Table 3.

Westerly winds dominated through most of the autumn. While Red Kite and Sparrowhawk occurred in the highest numbers ever, several other species had a rather poor season. In many species numbers during late autumn were exceptionally high.

Adult Honey Buzzards occurred in numbers below average with a normal peak in late August. The proportion of juveniles (9%) was comparatively high in spite of the cold summer (Tab. 2). Nine Black Kites is above average. For the first time the number of Red Kites exceeded 1000 (Tab. 1) and the marked increase in the Swedish population continues. While most adults are still residents in Scania, a slowly increasing proportion at Falsterbo (Tab. 2) indicates that more older kites migrate. Also the

Marsh Harrier is doing well with another high total (Tab. 1). Among 119 males second-year birds constituted as much as 17%.

Totals and proportion of juveniles in Northern Harrier and Rough-legged Buzzard are compared in Figure 1. Both species are highly dependent on the fluctuating rodent numbers in Northern Scandinavia. The general lack of rodent peaks since 1982 is most likely the reason behind the marked decrease in numbers at Falsterbo. Apart from 1996, the annual variation in the proportion of juveniles is very well correlated (Fig 1b). While the decrease in numbers continued in Northern Harrier in 1998, a marked increase occurred in Rough-legged Buzzard. This probably reflects higher numbers of rodents in the mountains, with more breeding Rough-legged Buzzards, compared to the northern forest region. The passage of juvenile Northern Harriers has become proportionally later during the study and this year the peak was as late as 31 October. Only five Montagu's Harriers is well below average and may possibly reflect a poor breeding season.

Most Goshawks spend the winter in Scandinavia and the numbers at Falsterbo vary considerably, although this years 15 is surprisingly few (Tab. 1). Over 23 000 Sparrowhawks constitutes a new all time high. The migration was especially characterised by remarkably high numbers in late autumn, with as many as 2414 birds on 31 October. The late peak, dominated by adults, resulted in the lowest proportion of juveniles ever (Tab. 2, Fig. 2). In general the numbers tend to fluctuate more among the young birds. Contrary to the Sparrowhawk numbers, in Common Buzzard were relatively low and the trend is negative. Low numbers of adults in September and a late peak 1-2 November (Tab. 3) resulted in a comparatively high proportion of juveniles. There seems to be a tendency towards a higher proportion of adult Common Buzzards crossing the sound north of Helsingborg, instead of at Falsterbo, in later years.

The pleasing recovery in the number of Rough-legged Buzzards is most likely a result of the best production of young in several years (Tab. 2). A total of 248 Ospreys is slightly

above average and the trend in Sweden, like in the rest of Europe, seems to be positive at the moment. Among the adults there was a dominance of males with 56 %. With higher densities in northern Sweden and part of the southern breeders being residents, the majority of Eurasian Kestrels at Falsterbo may have a northern origin. Thus the decreasing numbers in later years may be caused by low rodent numbers as in Northern Harrier and Rough-legged Buzzard. The curve seems to be closer to the first of these (Fig. 3), probably reflecting a larger overlap of breeding range. Due to comparatively high numbers in September, males, with a later median date, dominated among the adults. Compared to last year the number of Merlins in September was rather low. Instead more than usual migrated in late autumn resulting in late median dates. Normally adult males are rare at Falsterbo but this year a total of 25 were counted, primarily in October. The concentration of Hobbies at

Falsterbo is very low and this years 42 is a normal figure. Although the number of Peregrines was well down compared to last year the positive trend, reflecting a steady increase in Sweden, continues. Five Peregrines were timed as they crossed from Falsterbo to Stevns klint on the Danish side. The passage took between 25 and 30 minutes, implying a speed of 48-58 km/h not considering prevailing wind conditions.

Rarities during the autumn included six Lesser Spotted Eagles and five Greater Spotted Eagles. During the thirteen years a higher proportion of Greater (32 %) compared to Lesser Spotted Eagles (15 %) recorded at Falsterbo have been seen at Stevns klint. This may reflect a greater unwillingness to cross large bodies of open water in the greater species, which to a much higher degree chooses the shortest route across the Sound to Denmark.

Nils Kjellén, Ekologihuset, S-223 62 Lund

